

Paweł Wasiliw, *Maria – ikona napisana Bogiem. Mariologia personalistyczna między Wschodem i Zachodem na przestrzeni wieków oraz w teologicznym ujęciu mariologów współczesnych*, Wrocław 2019.

DOI: 10.48224/COM-211-2020-172

Książka Pawła Wasiliwa, ukraińskiego duchownego nosi tytuł: *Maria – ikona napisana Bogiem. Mariologia personalistyczna między Wschodem i Zachodem na przestrzeni wieków oraz w teologicznym ujęciu mariologów współczesnych*. Monografia ta ukazała się we Wrocławiu w roku 2019 i wydana została w dwóch tomach przez Papieski Wydział Teologiczny. Publikacja liczy łącznie 1428 stron (słownie: tysiąc czterysta dwadzieścia osiem stron). Recenzje naukowe zostały opracowane przez o. prof. dr. hab. Piotra Liszkę CMF (PWT Wrocław) oraz o. prof. dr. hab. Bazylego Debórskiego (Angelicum, Rzym).

Pod względem treściowym publikacja składa się ze *Wstępu* (s. 5-38), pięciu rozdziałów (t. I, s. 396-52, t. II, s. 5-638), *Zakończenia* (t. II, 637-647), *Bibliografii* (s. 649-768).

Wstęp ze swojej natury powinien być tekstem pozwalającym na szybkie zaznajomienie się z problematyką całości pracy. Ta część publikacji powinna pozwolić czytelnikowi na orientację w poruszonym i rozwijanym zagadnieniu. I z takim *Wstępem* mamy do czynienia w książce Pawła Wasiliwa. Jak na ogromny rozmiar pracy, wydaje się on objętościowo odpowiedni. Niestety Autor nie przedstawił we *Wstępie* w sposób jasny celu pracy. Przedstawia go w sposób bardziej opisowy.

Pierwsza część książki została poświęcona przygotowaniu starotestamentalnemu (s. 39-186). Autor słusznie zauważa, że w pierwszych wiekach Ojcowie Kościoła budowali swoją teologię maryjną na obrazach starotestamentalnych. Zatem bardzo słusznie ukraiński duchowny wychodzi od znaczenia biblijnego: archetyp – typ – antytyp. Maryja jest archetypem, który bierze udział w Boskim Życiu Jezusa przedwiecznego Archetypu. II Sobór Watykański podaje cztery typy maryjne: Niewiasta z Protoewangelii (Rdz 3, 15); Dziewica Emmanuela (Iz 7, 14); Niewiasta rodząca w Betlejem (Mi 5, 1-2); Córa Syjonu (Mi 1, 13; 4, 9-10; Sof. 3, 14-16; Za 9, 9; Jl 2, 21-27). Właśnie te cztery typy są najważniejszymi prorocत्वami maryjnymi, które II Sobór Watykański podaje jako najbardziej słuszne.

W drugim rozdziale (s. 187-652) została przedstawiona kwestia Niepokalanego Poczęcia. Na początku Autor przedstawia argumenty biblijno-egzegetyczne, wychodząc od tekstu biblijnego, czyli Zwiastowania. Bycie Maryi w *pełni łaski* - to uprzedniość owej łaski specjalnej, które, w rozumieniu dogmatu, odwołuje się zazwyczaj do idei *praeredemptio* nie tyle Maryi lecz raczej odkupienia nas, bowiem dzięki łasce specjalnej, Maryja była stworzona jako twór specjalny, a dzięki Jej wybraniu jako najczystsza od wszelkiej zmyzy uchroniona, aby Zbawiciel wszedł w Maryję Nową Ewę jako Nowy Adam i odkupił nas od grzechu pierworodnego. Słowo Boże przyjęło Ciało, również i dlatego, abyśmy zostali przebóstwieni jako adoptowani synowie Boga przez łaskę w Synu (*recapitulatio*).

W trzecim rozdziale (tom II, s. 5-338) ukraiński Duchowny podejmuje teologię Dziewictwa Matki Pana. Wychodząc od genealogii Jezusa w Ewangeliach, poprzez patrystyczne teksty Ojców Kościoła, mówiące nie tylko o dziewiczym poczęciu Jezusa za sprawą Ducha Świętego, lecz również to, że w Chrystusie wykazał, że zostały spełnione wszystkie starotestamentalne proroctwa. Na szczególną pochwałę zasługuje zestawienie tradycji wschodniej i zachodniej w omawianym zagadnieniu, ukazanie apokryfów w zestawieniu z tekstami greckimi i opatrzenie tego krytycznymi komentarzami.

Kolejny etap ukazuje Bożą Rodzicielkę jako dogmat obejmujący wszystkie dogmaty maryjne (t. II, s. 339-574). Oprócz podania argumentów biblijno-patrystycznych Autor podaje teologiczne starotestamentalne obrazy zapowiadające dziewictwo Bogurodzicy. Kwestia Boskiego Macierzyństwa Maryi stanowi centralny punkt wiary katolików i prawosławnych. Lecz również dziś są protestanci, którzy nie tylko nie przyjmują prawdy o Dziewictwie Maryi, lecz również z trudem mówią o Maryi jako Bogurodzicy, o Jej łasce wybrania na Matkę Bożą.

Podsumowaniem wszystkich dogmatów jest Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny. Ostatnia część pracy ks. Pawła Wasiliwa poświęcona więc została Maryi, która jest chwałą Bożą (t. II, s. 575-636). W tej części grekokatolicki Duchowny pisze o Zaśnięciu (mysteryjnej śmierci) Maryi oraz Jej Wniebowzięciu. Dogmat o Wniebowzięciu Bogurodzicy jest często nazywany eschatologią maryjną, która otwiera perspektywę również naszej

przyszłości. Chrystus, jako Bóg i Człowiek, własnymi siłami wstąpił do Niebios, do Swojej Ojczyzny, natomiast Maryja była Wniebowzięta, bowiem jest Ona stworzeniem. Będąc najczystsza, Maryja po całym życiu ziemskim została przyjęta jako pierwsza wśród usprawiedliwionych do Królestwa Trójjedynego Stwórcy. Kościół ma wielu świętych, Maryja jest Przenajświętsza.

W *Zakończeniu* Autor, mając na uwadze całość dzieła, formułuje w sposób bardzo trafny osiem wniosków wpływających z pracy wraz z ich odniesieniem teologiczno - ekumenicznym.

Dla całości obrazu powyższą ocenę publikacji należy uzupełnić pewnymi uwagami krytyczno-dyskusyjnymi. Mimo podejścia z dużą dozą kredytu zaufania, należy także nadmienić pewne niedociągnięcia. Po zapoznaniu się z pracą ks. Pawła Wasiliwa czytelnik dostaje ogromną masę tekstów źródłowych. To sprawia, że praca jest syntetyczna kosztem analizy. Może lepiej byłoby napisać mniejszą monografię, ale za to z większą ilością odautor-skich uwag krytycznych, pokazujących samodzielność krytycznego myślenia. W pracy pojawia się spora ilość błędów literowych zarówno w języku polskim jak i greckim. Recenzentowi brakuje w publikacji *Wykazu skrótów*, które licznie występują w testach monografii, jak również umieszczenia w *Spisie treści* bibliografii, która jest dziełem samym w sobie i liczy aż 119 stron.

Mając na uwadze całość przedstawionego materiału zawarte-go w obu tomach, można wskazać osiągnięcia naukowe Autora.

Paweł Wasiliw przekonująco usystematyzował refleksję nad mariologią personalistyczną między teologią wschodnią i zachodnią na przestrzeni wieków. Uczynił to w sposób jasny i przystępnym językiem.

Realizacja postawionego celu badawczego stała się możliwa dzięki zastosowanym metodom i spojrzeniu na omawianą problematykę z różnych pozycji. Okazały się nimi: wejrzenie w historię objawiania i rozumienia specyfiki aktu wiary oraz znakomita znajomość patrologii. W efekcie mamy do czynienia z oryginalną refleksją mariologiczną.

Publikacja ks. Wasiliwa nie jest tylko teologiczną spekulacją, ale poprzez wskazanie na Objawienie Boże ukazuje, że Twórcą całej rzeczywistości jest Bóg. Jest On tym, który jako dobry artysta pisze nieustannie rzeczywistość Pędzlem (Duchem Świętym) Swej Miłości. Zatem świat jest ikoną napisaną przez Boga.

W swej rzeczywistości świat i ludzie są dobrymi, jednak przez grzech pierworodny cała rzeczywistość została skażona. Aby uratować twór (ikonę) doskonale napisaną (stworzoną), gdy „nadeszła pełnia czasu, zesłał Bóg Syna swego, zrodzonego z niewiasty, zrodzonego pod Prawem, aby wykupił tych, którzy podlegali Prawu, abyśmy mogli otrzymać przybrane synostwo” (Ga 4, 4-5). Zatem Bóg począł Swe dzieło restauracji od grzechu przez Wcielenie jednorodzonego Syna Swojego, zrodzonego z Niepokalanie poczętej Dziewicy za sprawą Ducha Świętego.

Młody Duchowny Kościoła Grekokatolickiego wykazał, że Obraz Boży stanowi niezbywalną część ludzkiej natury, natomiast dzięki Duchowi Świętemu i Jego łasce kształtuje się w człowieku podobieństwo, czyli zachodzi upodobnienie do Boga, a człowiek raduje się uczestnictwem w błogosławionym życiu Trójjedynego. Zatem w przebóstwieniu człowiek staje się Synem Bożym przez łaskę, a nie przez naturę.

Maryja w tym stanie przebóstwienia i bezgrzeszności była stale i niezmiennie od Jej poczęcia. Jako wybrana Arka Przymierza, przebóstwiona ikona Boża od poczęcia, wzrastała w łasce, własną wolą przez współpracę z Duchem Świętym zdobywała inne rodzaje łask, co również głosili Ojcowie Kościoła, zwłaszcza syryjscy, wysławiając Jej niezgłębioną i niezrównaną świętość.

Zatem ikona jest Biblią dla analfabetów, bowiem w pierwszych wiekach ludzie nie umieli czytać, ale ikony i ich tłumaczenie przepowiadały fakty z życia Chrystusa, Maryi oraz inne fakty Pisma Świętego. Właśnie dlatego Kościół wschodni nigdy nie powie, że mnich, który pisze ikonę, jest malarzem, lecz pisarzem świętych obrazów (ikon), bowiem przepisuje Słowo Boże w sposób materialny. Oddawanie czci świętym obrazom nie jest takie samo, czyli najwyższe, które należy się Bogu, lecz to tylko pełne szacunku pochylenie, bowiem przez ten pełen szacunku gest wychwalamy Pierwowzór (Archetyp), czyli Stwórcę.

Cenna jest uwaga Autora, że Kościół ma wielu świętych, którzy spełnili wolę Bożą: „świętymi bądźcie jak Ja” (por. Kpł 11, 44; 1 P 1, 15-16). Maryja jest przenajświętszą, jest „Panagia” (cała święta), jest pierwszą wśród wszystkich świętych, świętości której nikt nie może dorównać z racji łaski wybrania, lecz także z racji Jej własnych wysiłków wolnej woli, ukierunkowanej ku dobru. Poczęta bez grzechu pierworodnego Maryja, nie znała zła,

Jej wola była ukierunkowana tylko i wyłącznie ku dobru, a Jej wola stale współpracowała z łaską Bożą, aby w Niej dokonała się wola Stworzyciela. Zatem ten, kto uderza w świętość Maryi, uderza w świętość i opatrzność Boga, Jego doskonałość i zamiary spełnione przez Przebłogosławioną.

Publikacja ks. Pawła Wasiliwa potwierdza fakt, że teologia katolicka po II Soborze Watykańskim weszła na drogę ekumenizmu. Na poważnie potraktowała postulaty *Dekretu o ekumenizmie* pod adresem teologii. W świetle dialogu ekumenicznego z Kościołem prawosławnym oraz Kościołami protestanckimi jako metoda została zastosowana egzegeza biblijna, nauczanie Ojców Kościoła, które może pomóc w dialogu ekumenicznym.